

EVDE BAKIM HİZMETLERİNDE AİLE EĞİTİMİ

Sağlık eğitimi içinde yer alan hasta/aile eğitimi; sağlıklı/hasta bireye, ailesine ve yakınlarına sağlık ve hastalık yönetimi ile ilgili konularda, onların katılımı ile evde bakım için bilgi ve beceri kazandırma süreci olarak tanımlanabilir.

Hasta ve aile;

- hastalık süreci,
- tedavi protokolleri,
- sağlıklı yaşam biçimi,
- tıbbi tedavi,
- ilaç tedavisi,
- uygun beslenme ve diyet konularında eğitilmelidir.

Sağlık personelinin hasta ve ailesinin eğitimindeki temel amacı;

- bilişsel, duyuşsal ve psikomotor alanlarda sözel, yazılı ve görsel iletişimi kullanarak hastanın davranışlarında pozitif değişiklik yaratmak,
- yalnızca bilginin kazanılması değil sağlığı geliştirip sürdüreceğ davranış değişikliğinin de kazanılmasıdır.

Eğitim kapsamında;

- Mevcut sağlık sorunu /hastalık ve prognozu,
- Hastalık ya da sağlık sorununun günlük yaşam aktiviteleri üzerindeki etkisi,
- Tedaviler, ilaç uygulamaları ve yan etkileri,
- Gelişebilecek tehlike belirtileri, komplikasyonlar ve acil durumlar,
- Bakıma yönelik uygulamaların ev ortamına göre düzenlenmesi, uygun araç ve gereçler,
- Bakım verirken dikkat edilecek noktalar,
- Sağlıklı yaşam biçimi davranışları ve öz-bakım,
- Stresle baş etme ve problem çözme stratejileri,
- Sosyal destek sağlanabilecek kuruluşlar (aile destek ve yardımlaşma grupları),
- Acil ya da kriz durumlarında yararlanılacak merkezler, kuruluşlar ve ulaşım,
- Rehabilitasyon ve hastanın kendi olanakları içinde yapabileceği boş zaman aktiviteleri

Sağlık eğitiminin aşamaları

- İyi anlamak ve öğrenmek
- İkna etmek, inandırmak
- Yapmak, yaptırmak
- Tekrar ettirmek, alıştırmak

Hasta ve Aile Eğitim Süreci

- Bilimsel yaklaşımı bir başka deyişle sorun çözümlenmeyi yansıtan öğretme ve öğrenme süreci, doğal olarak hemşirelik süreciyle bütünleşmiştir.
 - ✓ Verilerin toplanması,
 - ✓ Tanılama,
 - ✓ Planlama,
 - ✓ Uygulama,
 - ✓ Değerlendirme

Veri toplama

- Hasta ve aile üyelerinin eğitim/bilgi gereksinimlerine yönelik veriler: Sağlığın sürdürülmesi, sağlık, hastalık ve bakım hakkındaki bilgi, düşünce, inanç ve değerler, deneyimler, bakımı tehdit eden etkenler vb.
- Öğrenme kapasitesine yönelik veriler: Zihinsel, fiziksel ve emosyonel (duygusal) gelişme düzeyi, duyu organlarının durumu, zihinsel yeterlilik, eğitim düzeyi vb.
- Eğitime güdülenme/istek duymaya yönelik veriler: Öğrenme isteği duyma öğrenmeyi olumlu olarak etkiler. Sosyokültürel yapı sağlık hizmeti verenlere karşı gösterilen tutum (ağrı, yorgunluk vb.) dikkate alınır.
- Eğitim ortamına yönelik veriler: Ev ortamının eğitimi destekleyecek şekilde düzenlenmesine yönelik verilerdir.
- Eğitimde gerekli olan kaynaklara yönelik veriler: Ev şartlarında bakım için kullanılması gereken araçların sağlanması, broşür, kaynak kişi, kurum, destek hizmetleri vb. hakkındaki verilerdir

Tanı Koyma: Bilgi Eksikliği

- Veriler toplandıktan sonra üç öğrenme alanını dikkate alarak (bilişsel, duygusal, davranışsal) spesifik öğrenme gereksinimini belirten bilgi eksikliğine yönelik tanı belirlenir
 - ✓ Örneğin uygulanacak beslenme programı hakkında bilgi eksikliği
- Eksikliğe yönelik öğrenme üç boyuttan oluşur.
 - Bilişsel (kognitif) öğrenme: Bilişsel öğrenme, düşünme, hatırlama, karar verme, sonuç çıkarma ve sonuca ulaşma gibi zihinsel faaliyetleri içerir. Hastalık süreci, ilaç ve tedaviler hakkındaki bilgilerin hasta ve bakım veren kişilere verilmesi bu tür öğrenmeyi kapsar.
 - Duyuşsal (affektif) öğrenme: Hasta ve bakım veren kişilerin tutum, duygu ve inançlarına hitap eder. Duygular, tutumlar ve inançlar hasta eğitiminde sıklıkla ihmal edilir. Güven ve iyi bir iletişim duygusal öğrenmenin temelidir. Cesaretlendirme, duyguların ifade edilmesini sağlama ve sağlık/hastalık inançlarını açıklama bu tip öğrenmeye girer.

- Psikomotor öğrenme: Fiziksel becerilerin öğrenilmesini kapsar. Psikomotor öğrenme, öğrenmenin en somut şeklidir. Bu nedenle değerlendirme de daha kolaydır. Bu tür öğrenme adım adım olur ve basitten karmaşığa doğru gidilir (Örneğin pansuman uygulaması).

Planlama

- Öğrenme gereksinimlerine yönelik tanı belirlendikten sonra eğitim planını hazırlanır.
- Örneğin hasta birey açısından ele alındığında planın hazırlanmasında özellikle hastalık ve hastalığın tedavisinin kavranması, bunların günlük yaşam aktiviteleri üzerindeki etkileri ve evde bakımın yönetimi üzerinde önemle durulmalıdır.
 - ✓ Eğitim hedeflerinin belirlenmesi,
 - ✓ Eğitim önceliklerinin saptanması,
 - ✓ Eğitimde uygun yer, zaman ve gerekli sürenin belirlenmesi,
 - ✓ Eğitim stratejisi, yöntemi ve tekniklerinin seçilmesi,
 - ✓ Değerlendirme yöntemlerinin saptanması,
 - ✓ Kullanılacak kaynakların, materyalin belirlenmesi etkinliklerini içerir.

Uygulama

- Bireysel yaklaşım ve uygun olan öğretim yöntemleri ile yapılan eğitimi içerir.
- Bu yöntem ve teknikler arasında sıklıkla
 - ✓ düz anlatım,
 - ✓ bire bir öğretim,
 - ✓ grup öğretimi,
 - ✓ demonstrasyon,
 - ✓ tartışma,
 - ✓ soru-cevap,
 - ✓ rol oynama yer alır.

Uygulamada aşağıdaki hususlar dikkate alınmalıdır

- Kültürel yapı dikkate alınmalı, anlaşılır bir dil kullanılmalıdır.
- Gerekli tekrarlar yapılmalıdır.
- Eğitim materyali eğitim düzeyi ve gerçek ortam dikkate alınarak hazırlanmalıdır.
- Göstererek ve yaptırarak öğretilmelidir. Bireye bir işin nasıl yapılacağına öğretmek için şu aşamalar izlenmelidir: Yap, göster, yaptır, tekrarlat ve alıştır.

Değerlendirme

- Aile eğitiminde hedeflenen davranış değişikliklerine ulaşıp ulaşılmadığı, öğrenmenin ne ölçüde gerçekleştiği değerlendirme yöntemleriyle belirlenir.
- Sıklıkla kullanılan yöntemler; soru sorma ve gözlemdir.
- Değerlendirme sonunda gerektiğinde öğretim stratejileri gözden geçirilerek öğretim yeniden planlanıp uygulanır.

Kayıt tutma

- Sürecin tüm aşamaları ile ilgili kayıtlar tutulmalıdır.
- Evde bakım gerektiren bireylerin süreç içinde sağlık durumlarını tehdit eden, ciddi bir komplikasyon ya da tehlike belirtisi sayılabilecek değişiklikler yaşamaları kaçınılmazdır.
- Bireyin bakımından sorumlu olan aile üyelerinin sağlık durumundaki değişiklikleri fark etme ve alınacak önlemler konusunda profesyonel yardıma ve eğitime gereksinimleri vardır.
- Bu yardım ve eğitimle tedavi süreci hızlanacak, gereksiz hastaneye yatışlar ve aile üyelerinin tükenmişlik yaşamaları önlenebilecektir.

Eğitimde dikkat edilecek noktalar

- Eğitim programları bireyden bireye ve tanıya göre farklılık gösterir. Bu nedenle bireyin özelliklerine ve tanıya göre eğitim planı hazırlanmalıdır.
- Eğitim planı, bireyin durumundaki değişimler doğrultusunda değiştirilmeli ve güncellenmelidir.
- Eğitimde sağlıklı/hasta birey ve ailenin sürecin her aşamasına etkin bir şekilde katılması temel öğedir. Eğitimin etkili olabilmesi için aile ve sağlık personeli arasında aktif iş birliği gereklidir.
- Hastalıkla ilgili eğitimlerin yanı sıra sağlığı geliştirici ve koruyucu önlemlerle ilgili eğitim gereksinimleri de vardır.
- Evde bakım hizmetlerinde eğitim, üç koruma düzeyini de içine almakla birlikte daha çok tersiyer (bir hastalığın belirli iki devresinden sonra oluşan belirtiler) düzeye yöneliktir.